

PROCEDURY USTALANIA ZYSKU BILANSOWEGO I PODATKOWEGO

THE PROCEDURES FOR DETERMINING THE BALANCE SHEET AND TAX PROFIT

Wstęp

Zysk bilansowy jest ustalany zgodnie z zasadami rachunkowości, a wpływ na jego wysokość może mieć także polityka bilansowa podmiotu gospodarczego. Dochód podatkowy natomiast jest ustalany zgodnie z zasadami podatkowymi i założeniami polityki podatkowej państwa.

Cel, hipotezy i zakres badań

Celem badań jest wyjaśnienie przyczyn oraz ocena zakresu rozbieżności prawa bilansowego i prawa podatkowego w odniesieniu do kosztów i przychodów na przykładzie przedsiębiorstwa AGA Sp. z o.o.

Do realizacji celu badań posłużyła obserwacja uczestnicząca jawna¹ w dziale finansowo-księgowym firmy AGA. Obserwację przeprowadzono w celu zdiagnozowania podstawowych problemów związanych z ustaleniem kwalifikacji kosztów i przychodów do celów bilansowych i podatkowych. Obserwacja trwała dwa miesiące (luty–marzec 2011 r.) i umożliwiła poznanie procesów dotyczących przekształcania wyniku finansowego w dochód podatkowy.

Podmiotem badań jest firma AGA Sp. z o.o. należąca do sektora MŚP. Przedmiotem badań jest proces przekształcania wyniku finansowego brutto badanego przedsiębiorstwa w dochód podatkowy.

* dr, adiunkt, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

¹ Obserwacja uczestnicząca jawna, jest to metoda zbierania danych, gdy badacz staje się członkiem grupy, którą chce badać i nie ukrywa, w jakim celu przybył do niej (Ch. Frankfurt-Nachmias, D. Nachmias, *Metody badawcze w naukach społecznych*, Poznań, 2001).

Materiałem, na którym oparto badania są: bilans, rachunek zysków i strat oraz inne dokumenty źródłowe przedsiębiorstwa AGA Sp. z o.o.

Badania weryfikują następujące hipotezy:

1. Procedura przekształcania wyniku finansowego w dochód podatkowy staje się coraz bardziej pracochłonna i wymagająca szerokiej wiedzy pracowników działu księgowego firm z zakresu prawa bilansowego i podatkowego.

2. Różnice pomiędzy wynikiem finansowym brutto a wynikiem podatkowym mogą istotnie wpływać na sposób postrzegania przedsiębiorstwa przez jego otoczenie.

Charakterystyka podmiotu badań

Przedsiębiorstwo AGA powstało w 1995 roku. Na początku działalność prowadzona była w formie spółki cywilnej. Firma działa w branży dystrybucji rozwiązań utrzymania czystości dla obiektów przemysłowych, usługowo-handlowych oraz obiektów użyteczności publicznej. Oferuje w sprzedaży: technologie utrzymania czystości, maszyny i urządzenia sprzątające, środki i materiały utrzymania czystości. W 1998 roku firma przekształciła się w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością. Od kilku lat jest ona również dostawcą kompletnych systemów bezdotykowych myjni samoobsługowych oraz środków eksploatacyjnych do tego typu instalacji. Zasięg działalności punktów stacjonarnej dystrybucji obejmuje województwa warmińsko-mazurskie oraz kujawsko-pomorskie. Natomiast zasięg działalności punktów mobilnej dystrybucji to teren całego kraju.

Bilansowe i podatkowe przychody z działalności gospodarczej spółki za 2011 rok

Przychody netto ze sprzedaży stanowią powtarzalnie przychody związane bezpośrednio z działalnością podstawową przedsiębiorstwa (tab. 1).

Tabela 1

Przychody netto ze sprzedaży firmy AGA w zł, według stanu na 31.12.2011 roku

Wyszczególnienie	Przychody bilansowe	Przychody podatkowe	Różnice
A. Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi, w tym:	12 150 124,40	12 234 124,40	-84 000,00
a. przychody z tytułu sprzedaży towarów	11 342 345,20	11 342 345,20	
b. przychody z tytułu sprzedaży usług	674 333,78	674 333,78	
c. przychody z tytułu najmu	133 445,42	217 445,42	-84 000,00
w tym czynsz opłacony „z góry” za 2012 r.	-84 000,00		

Źródło: opracowanie własne na podstawie ksiąg rachunkowych AGA Sp. z o.o. w 2011 roku.

W grudniu 2011 roku w firmie AGA wydano towary z magazynu na kwotę 13 425,86 zł, na które wystawiono fakturę w styczniu 2012 roku. Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy o rachunkowości, w księgach rachunkowych jednostki należy ująć wszystkie osiągnięte, przypadające na jej rzecz przychody i obciążające ją koszty związane z tymi przychodami dotyczące danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich zapłaty (zasada memoriału). Jak wynika z art. 12 ust. 3a ustawy o PDOP, za datę powstania przychodu uważa się dzień wydania rzeczy, zbycia prawa majątkowego lub wykonania usługi, albo częściowego wykonania usługi, nie później niż w dniu wystawienia faktury albo uregulowania należności. Przychód ze sprzedaży towarów zarówno dla celów rachunkowych, jak i podatkowych powstanie więc w spółce w momencie wydania towaru z magazynu, czyli w grudniu 2011 roku.

Przedmiotem działalności firmy AGA Sp. z o.o. jest również świadczenie usług naprawy i przeglądów serwisowych maszyn i urządzeń do sprzątanía. Są to usługi krótkoterminowe, nie wymagające częściowego odbioru. Również w tym przypadku daty powstania przychodu podatkowego i bilansowego są datami tożsamymi.

Badana spółka jest właścicielem szeregu nieruchomości, takich jak: pawilony handlowe, magazyny i garaże. Ponieważ zakupiono je z przeznaczeniem na wynajem, przychody z tytułu najmu tych obiektów są zaliczane do działalności podstawowej. W ramach prowadzonej działalności gospodarczej spółka wynajęła w 2011 roku pawilon handlowy. Umowę najmu zawarto na dwa lata, od 1 stycznia 2011 do 31 grudnia 2012 roku. Wynajmujący zobowiązany był całą wartość czynszu zapłacić z góry. Kwota 168 000 zł wpłynęła na rachunek firmy 2 stycznia 2011 roku i w tym dniu również została wystawiona faktura. Opłacony z góry czynsz z tytułu najmu firma AGA zaewidencjonowała na koncie 84 „Rozliczenia międzyokresowe przychodów”, a następnie co miesiąc odnosiła na dobro przychodów z tytułu najmu. Zgodnie z prawem bilansowym do rozliczenia w księgach rachunkowych w 2012 roku pozostała kwota 84 000 zł. Zgodnie z ustawą o PDOP, kiedy usługa ma charakter ciągły, za datę powstania przychodu uznaje się ostatni dzień okresu rozliczeniowego określonego w umowie lub na wystawionej fakturze, nie rzadziej niż raz w roku. Do usług ciągłych można też zaliczyć usługi najmu, ale tylko wówczas, gdy są rozliczane cyklicznie, np. co miesiąc czy co kwartał, jednak nie rzadziej niż raz w roku. W przypadku czynszu płatnego z góry nie występują okresy rozliczeniowe, zatem nie można uznać, że jest to usługa ciągła. Wobec czego przychód podatkowy z tytułu takiego najmu powstał na zasadach ogólnych dotyczących usług, czyli z chwilą otrzymania zapłaty w styczniu 2011 roku.

Pozostałe przychody operacyjne obejmują przychody nie związane bezpośrednio z normalną działalnością handlową, produkcyjną czy usługową przedsiębiorstwa (tab. 2).

W styczniu 2011 roku jednostka zakupiła i przyjęła do używania sprzęt komputerowy wysokiej klasy o wartości 240 000 zł. Dla celów bilansowych i podatkowych przyjęto stawkę amortyzacyjną w wysokości 20%. Miesięczny odpis amortyzacyjny od zakupionych urządzeń wynosił 4 000 zł $[(240\ 000\ \text{zł} \times 20\%): 12\ \text{miesięcy}]$. Pierwszego odpisu amortyzacyjnego dokonano w lutym 2011 roku.

W kwietniu 2011 roku jednostka otrzymała dotację unijną w wysokości 60% wydatku poniesionego na zakup urządzeń, tj. 144 000 zł.

Tabela 2

Pozostałe przychody operacyjne firmy AGA w zł, według stanu na 31.12.2011 roku

Wyszczególnienie	Przychody bilansowe	Przychody podatkowe	Różnice
D. Pozostałe przychody operacyjne	188 868,21	147 628,21	41 240,00
a. zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych	45 337,98	45 337,98	0,00
b. dotacje	26 400,00	0,00	26 400,00
w tym równowartość amortyzacji środków trwałych w części sfinansowanej ze środków UE		26 400,00	
c. pozostałe przychody operacyjne	117 130,23	102 290,23	14 840,00
w tym rozwiązanie odpisu aktualizującego niezaliczonego do kosztów uzyskania przychodów		14 840,00	

Źródło: opracowanie własne na podstawie ksiąg rachunkowych AGA Sp. z o.o. w 2011 roku.

Zgodnie z art. 41 ust. 1 pkt 2 ustawy o rachunkowości, środki pieniężne otrzymane na sfinansowanie nabycia lub wytworzenia środków trwałych, jeżeli stosownie do innych ustaw nie zwiększają kapitałów (funduszy) własnych, zalicza się do rozliczeń międzyokresowych przychodów. Kwoty zaliczone do rozliczeń międzyokresowych przychodów spółka stopniowo odpisywała w pozostałe przychody operacyjne, równoległe do odpisów amortyzacyjnych (4 000 zł x 60% = 2 400 zł). Jednostka część dotacji ustaloną w stosunku do odpisów amortyzacyjnych dokonanych do dnia otrzymania dofinansowania zaliczyła jednorazowo do pozostałych przychodów operacyjnych. Według art. 17 ust. 1 pkt 21 ustawy o PDOP, dotacje, subwencje i dopłaty, otrzymane na pokrycie kosztów, albo jako zwrot wydatków związanych z otrzymaniem, zakupem bądź wytworzeniem we własnym zakresie środków trwałych lub wartości niematerialnych i prawnych, od których dokonuje się odpisów amortyzacyjnych, wolne są od podatku.

Z danych firmy AGA wynika, że spółka nie otrzymała należności za wykonanie usługi, którą uprzednio zaliczyła do przychodów należnych. Po skierowaniu sprawy do sądu, a następnie do egzekucji, utworzono odpis aktualizujący wartość tych należności, który został wprowadzony do ksiąg rachunkowych w czerwcu 2011 roku. Na odpis składała się wartość netto usługi w wysokości 22 000 zł oraz podatek VAT w kwocie 4 840 zł. Dla celów bilansowych wartość należności została już wcześniej ujęta w pozostałych kosztach operacyjnych na podstawie odpisu aktualizującego, w wartości brutto, zgodnie z art. 35 ustawy o rachunkowości. Dla celów podatkowych do kosztów uzyskania przychodów jednostka zaliczyła odpis aktualizujący w wartości netto, na dzień skierowania sprawy do komornika. Egzekucja powiodła się i w listopadzie 2011 roku spółka AGA otrzymała zwrot

zasądzonych kosztów sądowych oraz należność główną. W momencie odzyskania długu utworzony wcześniej odpis aktualizujący uległ rozwiązaniu i zaliczeniu do przychodów podlegających opodatkowaniu zgodnie z art. 12 ust. 1 pkt 4e ustawy o PDOP, ponieważ uprzednio został zaliczony do kosztów uzyskania przychodów. Pamiętać należy, iż tylko kwota netto rozwiązywanego odpisu stanowi przychód podatkowy, gdyż w kosztach uzyskania przychodów przy jego tworzeniu uwzględniono wartość należności bez VAT.

Spółka AGA, w styczniu 2010 roku, zapłaciła kontrahentowi zaliczkę na poczet przyszłej dostawy towaru. Okazało się, że kwota zaliczki przekroczyła wartość towaru o 10 000 zł. Różnicy tej jednak spółka nie otrzymała, ponieważ kontakty handlowe zostały zerwane. Bilansowo do pozostałych kosztów operacyjnych jako odpis aktualizujący w lipcu 2010 roku zapisano powstałą należność, ponieważ istniało prawdopodobieństwo, że dłużnik nie zwróci nadpłaconej kwoty. Odpis ten podatkowo nie stanowił kosztów uzyskania przychodów, gdyż należności nieściągalne mogą być kosztem podatkowym, jeżeli zostały uprzednio zarachowane do przychodów należnych (art. 16 ust. 1 pkt 25 lit. a i ust. 2 ustawy o PDOP). W listopadzie 2011 roku rozwiązano ww. odpis z tytułu zwrotu zaliczki przez organ egzekucyjny. Zwrot ten nie stanowi jednak przychodów podatkowych, ponieważ uprzednio nie był zaliczany do kosztów podatkowych.

Tabela 3

Przychody finansowe firmy AGA w zł, według stanu na 31.12.2011 roku

Wyszczególnienie	Przychody bilansowe	Przychody podatkowe	Różnice
G. Przychody finansowe	182 190,57	39 013,13	143 177,44
a. dywidendy i udziały w zyskach	124 780,00	0,00	124 780,00
w tym otrzymana dywidenda z udziału w zyskach sp. z o.o.		124 780,00	
b. odsetki	5 427,90	446,78	4 981,12
w tym odsetki od należności naliczone lecz nie zapłacone		4 981,12	
c. pozostałe przychody finansowe	51 982,67	38 566,35	13 416,32
w tym dodatnie różnice kursowe z wyceny bilansowej		13 416,32	

Źródło: opracowanie własne na podstawie ksiąg rachunkowych AGA Sp. z o.o. w 2011 roku.

Spółka AGA posiada 10% udziałów w Przedsiębiorstwie Wielobranżowo-Handlowym OMIR Sp. z o.o. W marcu 2011 roku w firmie OMIR została zatwierdzona uchwała przyznająca dywidendę spółce AGA w wysokości 154 050 zł. Zgodnie z uchwałą, dywidendę wypłacono w kwietniu 2011 roku w wysokości netto, tj. pomniejszoną o zryczałtowany 19% podatek dochodowy. W księgach rachunko-

wych firmy AGA otrzymaną dywidendę netto w kwocie 124 780 zł zaliczono na podstawie art. 42 ust. 3 ustawy o rachunkowości do przychodów finansowych. Podatkowo natomiast kwota otrzymanej dywidendy, jako podlegająca odrębnemu opodatkowaniu zryczałtowanym podatkiem pobieranym przez płatnika nie została uwzględniona w przychodach z działalności gospodarczej.

Na dzień bilansowy w badanej spółce ujęto przychody z tytułu odsetek za opóźnienie w zapłacie należności, które naliczono zgodnie z art. 481 § 2 Kodeksu cywilnego w kwocie 4 981,12 zł. Naliczone odsetki ujęte w księgach rachunkowych jako przychód finansowy nie są przychodem podatkowym (art. 12 ust. 4 pkt 2 ustawy o PDOP), gdyż do przychodów podatkowych nie zalicza się m.in. kwot naliczonych, ale nie otrzymanych odsetek od należności. Przychód powstanie dopiero z chwilą faktycznego ich otrzymania.

Omawiana spółka dla celów podatku dochodowego wybrała podatkową metodę ustalania różnic kursowych zgodnie z art. 15a ustawy o PODP. Na dzień bilansowy jednostka posiadała należności i zobowiązania wyrażone w walucie obcej. Na mocy art. 30 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości dokonano więc aktualizacji tych składników aktywów i pasywów po średnim kursie NBP z dnia bilansowego. W wyniku tej operacji powstały m.in. dodatnie różnice kursowe w kwocie 13 416,32 zł, nazywane niezrealizowanymi. W rachunku podatkowym natomiast, uwzględniono wyłącznie zrealizowane różnice kursowe.

Bilansowe i podatkowe koszty uzyskania przychodów spółki za 2011 rok

Koszty działalności operacyjnej obejmują wszystkie koszty związane z działalnością podstawową (tab. 4).

Tabela 4

Koszty działalności operacyjnej firmy AGA w zł, według stanu na 31.12.2011 roku

Wyszczególnienie	Koszty bilansowe	Koszty podatkowe	Różnice
B. Koszty działalności operacyjnej	10 011 522,06	9 582 245,58	-429 276,48
a. amortyzacja	216 610,28	152 845,34	-63 764,94
amortyzacja prawa wieczystego użytkowania gruntu		-12 564,90	
amortyzacja śr. tr. w części finansowanej ze środków UE		-26 400,00	
amortyzacja samochodu osobowego przekraczającej 20000 EUR		-24 800,04	
b. zużycie materiałów i energii	987 342,00	987 342,00	0,00
c. usługi obce	754 231,98	732 886,08	-21 345,90
koszty remontu powypadkowego samochodu		-21 345,90	

Wyszczególnienie	Koszty bilansowe	Koszty podatkowe	Różnice
c. podatki i opłaty	89 432,90	42 429,34	-47 003,56
składka członkowska w PIGC		-4 563,00	
dokonane wpłaty na PFRON		-42 440,56	
d. wynagrodzenia	434 490,21	392 601,44	-41 888,77
pracowników za grudzień 2011 r. wypłacone po terminie		-41 888,77	
e. ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	90 706,45	83 466,28	-7 240,17
ubezpieczenie społeczne pracowników od wynagrodzeń wypłaconych po terminie		-7 240,17	
f. pozostałe koszty rodzajowe	123 564,90	90 170,00	-33 394,90
ubezpieczenie samochodu osobowego powyżej 20 000 EUR		-9 720,00	
wydatki na reprezentację		-23 674,90	
g. wartość sprzedanych towarów i materiałów	7 315 143,34	7 315 143,34	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie ksiąg rachunkowych AGA Sp. z o.o. w 2011 roku.

Spółka AGA w 1997 roku zakupiła nieruchomości położone na gruncie użytkowanym wieczysto i wykorzystuje je do działalności gospodarczej. Firma dla celów bilansowych od wartości początkowej prawa wieczystego użytkowania gruntu dokonuje odpisów amortyzacyjnych stawką 5% (zgodnie z art. 31 ust. 2 ustawy o rachunkowości). W 2011 roku wartość odpisów amortyzacyjnych od prawa wieczystego użytkowania gruntu wyniosła 12 564,90 zł. Nie będą one jednak stanowiły kosztów uzyskania przychodów dla celów podatku dochodowego. Wynika to z art. 16c pkt 1 ustawy o PDOP.

Firma otrzymała pomoc finansową w formie dotacji na zakup środków trwałych w kwocie 144 000 zł. Jeżeli zatem otrzymanej dotacji nie zaliczono do przychodów podatkowych, zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 21 ustawy o PDOP, to stosownie do art. 16 ust. 1 pkt 48 ustawy o PDOP nie ujęto jej również w kosztach uzyskania przychodów. Dotację przyznano spółce po rozpoczęciu amortyzacji, tj. w kwietniu. W takiej sytuacji podobnie jak w przypadku omawianych wcześniej przychodów, w miesiącu wpływu dofinansowania podmiot zmniejszył bieżące koszty uzyskania przychodów o taką kwotę dotychczasowych odpisów amortyzacyjnych, jaka wynikała z proporcji ustalonej jako stosunek kwoty otrzymanej dotacji do całej wartości początkowej środka trwałego².

W listopadzie 2010 roku spółka AGA zakupiła i wprowadziła do ewidencji środków trwałych samochód osobowy. Wartość początkowa samochodu wyniosła 210 000

² Interpretacja indywidualna dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z 23 września 2009 r., nr IPPB1/415-495/09-2/ES.

zł, a średni kurs 1 EUR według NBP z dnia przekazania samochodu do używania wyniósł 4,30 zł. Równowartość 20 000 EUR w dniu przekazania samochodu do używania wyniosła zatem 86 000 zł. Przedsiębiorstwo co miesiąc dokonuje odpisów amortyzacyjnych, stosując 20% stawkę amortyzacyjną. Począwszy od grudnia 2010 roku miesięczny odpis amortyzacyjny wyniósł 3500 zł ($210\,000\text{ zł} \times 20\%$): 12 miesięcy. Do kosztów uzyskania przychodów podatnik zalicza 1433,33 zł ($86\,000\text{ zł} \times 20\%$): 12 miesięcy. W 2011 roku amortyzacja samochodu osobowego, nie stanowiąca kosztów uzyskania przychodów, w firmie AGA stanowiła kwotę 24 800,04 zł. Do kosztów uzyskania przychodów nie zaliczono bowiem odpisów amortyzacyjnych z tytułu zużycia samochodu osobowego w części ustalonej od wartości samochodu przewyższającej równowartość 20 000 EUR (art. 16 ust. 1 pkt 4 ustawy o PDOP).

Z przedstawionych zapisów księgowych wynika, że z podatkowych kosztów uzyskania przychodów w pozycji „usługi obce” wyłączono koszty naprawy powypadkowej samochodu w kwocie 21 345,90 zł. Samochód ten nie był objęty dobrowolnym ubezpieczeniem AC. Zastosowano więc art. 16 ust. 1 pkt 50 ustawy o PDOP, w myśl którego nie uważa się za koszty uzyskania przychodów strat powstałych w wyniku utraty lub likwidacji samochodów oraz kosztów ich remontów powypadkowych, jeżeli samochody nie były objęte ubezpieczeniem dobrowolnym. Dla celów bilansowych natomiast, wydatki na powypadkową naprawę samochodu jako związane pośrednio z działalnością operacyjną jednostki zaliczono do pozostałych kosztów operacyjnych.

Do opłat wyłączonych z kosztów podatkowych spółka zaliczyła zapłaconą w marcu 2011 roku składkę z tytułu członkostwa w Polskiej Izbie Gospodarczej Czystości (PIGC) w kwocie 4563 zł. Celem stowarzyszenia PIGC jest reprezentowanie interesów branży związanej z profesjonalnym utrzymaniem czystości. Składka członkowska nie spełnia jednak warunków art. 16 ust. 1 pkt 37 ustawy o PDOP, w myśl której nie uważa się za koszty uzyskania przychodów składki na rzecz organizacji, do których przynależność podatnika nie jest obowiązkowa.

Znaczącą kwotę opłat wyłączonych z kosztów podatkowych stanowią wpłaty firmy AGA na PFRON. Przedsiębiorstwo zatrudniało w 2011 roku, w przeliczeniu na pełne etaty, średnio 48 osób. Art. 21 ust. 1 ustawy o PFRON stanowi, iż pracodawca zatrudniający co najmniej 25 pracowników w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy jest obowiązany, dokonywać miesięcznych wpłat na fundusz, w wysokości kwoty stanowiącej iloczyn 40,65% przeciętnego wynagrodzenia i liczby pracowników odpowiadającej różnicy między zatrudnieniem zapewniającym osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wysokości 6% a rzeczywistym zatrudnieniem osób niepełnosprawnych. Spółka AGA w 2011 roku nie zatrudniała osób niepełnosprawnych i dlatego dokonała wpłat na PEFRON kwoty 42 440,56 zł. Zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 36 ustawy o PDOP nie uważa się za koszty uzyskania przychodów wpłat, o których mowa w art. 21 ust. 1 i w art. 23 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Zgodnie z obowiązującym w firmie AGA regulaminem wynagrodzeń, termin wypłat pensji pracownikom ustalono w zależności od działów. Dla pracowników administracyjnych, dla których wynagrodzenie ustalane jest ryczałtem za miesiąc

z dołu, datę wypłaty ustalono na ostatni dzień pracujący danego miesiąca. Pracownicy zatrudnieni w dziale handlowym i usługowym, których wynagrodzenie zależy od osiągniętych wyników na sprzedaży pensję otrzymują 10 dnia miesiąca następującego po miesiącu, za który jest ona należna.

W związku z chwilowym zachwianiem płynności finansowej firmy wynagrodzenie pracowników administracyjnych za grudzień 2011 roku wypłacono z opóźnieniem, tj. zamiast 31 grudnia 2011 płace przelano 4 stycznia 2012 roku. Wynagrodzenia nie wypłacone w terminie to kwota 41 888,44 zł, a należne od nich składki ZUS obciążające pracodawcę to kwota 7240,17 zł. W ewidencji księgowej spółki wynagrodzenie i należne od niego składki ZUS ujęto w miesiącu, za który są należne (w grudniu 2011 r.). Zgodnie z zasadą memoriału, określoną w art. 6 ust. 1 ustawy o rachunkowości w księgach rachunkowych jednostki należy ująć wszystkie osiągnięte, przypadające na jej rzecz przychody i obciążające ją koszty związane z tymi przychodami dotyczące danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich zapłaty. Do celów podatkowych należności z tytułów, o których mowa w art. 12 ust. 1 i 6 ustawy o PDOP, czyli między innymi ze stosunku służbowego czy stosunku pracy, wypłacane przez zakład pracy stanowią koszty uzyskania przychodów w miesiącu, za który są należne, pod warunkiem że zostały wypłacone lub postawione do dyspozycji w terminie wynikającym z przepisów prawa pracy, umowy lub innego stosunku prawnego łączącego strony. Wynagrodzenie i składki ZUS należne za grudzień 2011 roku będą zaliczone do kosztów uzyskania przychodów w styczniu 2012 roku.

Przedsiębiorstwo AGA wykupiło w styczniu 2011 roku ubezpieczenie AC samochodu osobowego. Roczna składka ubezpieczeniowa wyniosła 15 000 zł. Przyjęta przez ubezpieczyciela wartość samochodu wynikająca z polisy ubezpieczeniowej wyniosła 250 000 zł. Średni kurs EUR ogłoszony przez NBP w dniu zawarcia umowy ubezpieczenia wyniósł 4,40 zł/EUR. Procentowy udział składki na ubezpieczenie, która może być uwzględniona w kosztach uzyskania przychodów wynosi 35,2% $[(20\ 000\ \text{EUR} \times 4,40\ \text{zł/EUR}) : 250\ 000\ \text{zł}] \times 100\%$. Podatnik uwzględnił w kosztach uzyskania przychodów składkę na ubezpieczenie AC w wysokości 5280 zł $(15\ 000\ \text{zł} \times 35,2\%)$. Pozostała wartość ubezpieczenia w kwocie 9720 zł nie stanowi kosztów podatkowych. Zgodnie bowiem z art. 16 ust. 1 pkt 49 ustawy o PDOP ubezpieczenie samochodu osobowego może być zaliczone do kosztów jedynie w części ustalonej od wartości samochodu przyjętej do celów ubezpieczenia nie przekraczającej równowartości 20 000 EUR.

Z zapisów księgowych badanego przedsiębiorstwa wynika, że w 2011 roku poniesiono wydatki na reprezentację w wysokości 23 674,90 zł. Na kwotę tę składają się wydatki na prezenty dla kontrahentów, noclegi kontrahentów w hotelach oraz liczne spotkania biznesowe w restauracjach. Mimo że pokrywanie kosztów noclegów kontrahentów jest w środowisku biznesowym powszechnie przyjęte i akceptowane, to nie odbiera ono tej czynności cech reprezentacji³. Wydatki

³ Interpretacja indywidualna z 27 maja 2010 r., nr IBPBI/2/423-421/10/MS wydana przez dyrektora Izby Skarbowej w Katowicach.

te miały więc charakter wydatków reprezentacyjnych, o których mowa w art. 16 ust. 1 pkt 28 ustawy o PDOP i w całości zostały wyłączone z podatkowych kosztów uzyskania przychodów. Dla celów bilansowych natomiast, opisana powyżej grupa kosztów reprezentacji w całości znajduje odzwierciedlenie w wyniku finansowym spółki.

Tabela 5

Pozostałe koszty działalności operacyjnej w firmie AGA w zł, według stanu na 31.12.2011 roku

Wyszczególnienie	Koszty bilansowe	Koszty podatkowe	Różnice
E. Pozostałe koszty operacyjne	60 537,89	42 517,89	-18 020,00
a. strata ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych	0,00	0,00	0,00
b. aktualizacja aktywów trwałych	0,00	0,00	0,00
c. inne koszty operacyjne	60 537,89	42 517,89	-18 020,00
darowizny przekazane na cele kultu religijnego		-14 500,00	
dodatkowa opłata produktowa		-3 520,00	

Źródło: opracowanie własne na podstawie ksiąg rachunkowych AGA Sp. z o.o. w 2011 roku.

Firma AGA przekazała na rzecz parafii darowiznę pieniężną z przeznaczeniem na wyposażenie świetlicy dla dzieci z rodzin najuboższych. Stosownie do art. 3 ust. 1 pkt 32 lit. h ustawy o rachunkowości, koszty związane z przekazaniem nieodpłatnie środków pieniężnych zaliczono do pozostałych kosztów operacyjnych. Podatkowo natomiast wydatek ten został wyłączony z kosztów uzyskania przychodów. Badana spółka w zeznaniu podatkowym ujęła przedmiotową darowiznę w pozycji odliczeń od dochodów, zgodnie z art. 18 ust. 1 pkt 7 ustawy o PDOP.

Przedsiębiorstwo AGA jako podmiot wprowadzający na rynek sprzęt elektryczny (odkurzacze, zmywarki, myjki ciśnieniowe), nie osiągnęło wymaganego poziomu odzysku lub recyklingu tego sprzętu, dlatego też w kwietniu 2011 roku zapłaciło dodatkową opłatę produktową ustaloną w drodze decyzji przez marszałka województwa w wysokości odpowiadającej 50% kwoty nieopłaconej opłaty produktowej za 2010 rok, tj. 3520 zł. Do celów podatkowych zapłaconą karę, o której mowa w art. 17 ust. 2 ustawy o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej wyłączono z kosztów zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 19c ustawy o PDOP. Zgodnie z tym zapisem kosztem podatkowym mogą być te opłaty produktowe, których obowiązek uiszczenia nie wynika z faktu naruszenia prawa, lecz z tytułu jego wykonania.

Tabela 6

Koszty finansowe w firmie AGA w zł, według stanu na 31.12.2011 roku

Wyszczególnienie	Koszty bilansowe	Koszty podatkowe	Różnice
H. Koszty finansowe	201 550,88	145 237,90	-56 312,98
a. odsetki	5 201,90	3 456,90	-1 745,00
odsetki naliczone od zobowiązań lecz nie zapłacone		-1 067,00	
odsetki od zobowiązań publicznoprawnych		-678,00	
b. strata ze zbycia inwestycji	0,00	0,00	0,00
c. inne	196 348,98	141 781,00	-54 567,98
ujemne różnice kursowe z wyceny bilansowej		-54 567,98	

Źródło: opracowanie własne na podstawie ksiąg rachunkowych AGA Sp. z o.o. w 2011 roku.

Według art. 16 ust. 1 pkt 11 ustawy o PDOP, nie uważa się za koszty uzyskania przychodów naliczonych, lecz niezapłaconych albo umorzonych odsetek od zobowiązań. Wyłączeniu z kosztów podatkowych podlegają również zapłacone przez jednostkę odsetki od zaległości publicznoprawnych w kwocie 678 zł. Z przedstawionych danych księgowych wynika, że na kwotę tę składają się odsetki zapłacone do urzędu skarbowego z tytułu opóźnienia w zapłacie podatku VAT oraz odsetki zapłacone do urzędu marszałkowskiego z tytułu opóźnienia w zapłacie opłaty produktowej. Zastosowano w tym przypadku przepis art. 16 ust. 1 pkt 21 ustawy o PDOP, w myśl którego do kosztów uzyskania przychodów nie zalicza się odsetek za zwłokę z tytułu nieterminowych wpłat należności budżetowych. Firma nie może zaliczyć do kosztów podatkowych również ujemnych różnic kursowych oszacowanych według średniego kursu NBP na dzień bilansowy.

Przekształcenie wyniku finansowego brutto spółki w dochód podatkowy

Punktem wyjścia do ustalenia dochodu podatkowego z działalności gospodarczej spółki AGA jest wynik finansowy brutto. Podstawą przekształcenia przychodów i kosztów wykazanych w księgach rachunkowych jednostki w przychody i koszty podatkowe, wykazywane w rocznym zeznaniu CIT stanowią figurujące w księgach zapisy (rachunku zysków i strat): 1. przychody ze sprzedaży oraz koszty osiągnięcia tej sprzedaży, 2. pozostałe przychody i koszty operacyjne, 3. przychody i koszty finansowe, 4. zyski i straty nadzwyczajne.

Dla ustalenia dochodu podatkowego, wynikające z ewidencji księgowej przychody i koszty skorygowano o: 1. skutki różnic w kwalifikowaniu przychodów do uzyskanych oraz kosztów do poniesionych spowodowane odmiennym momentem

ich zaliczenia do roku podatkowego dla celów podatkowych i księgowych, 2. wydatki nieuznawane za koszty uzyskania przychodów wymienione w art. 16 ust. 1 ustawy o PDOP, 3. ujęte w księgach rachunkowych otrzymane świadczenia.

Tak przekształcone przychody i koszty księgowe stanowią przychody i koszty podatkowe, tworzące dochód do opodatkowania, które wykazano w rocznym zeznaniu podatkowym CIT-8. Przekształcenie przychodów i kosztów księgowych omawianej spółki za 2011 rok w przychody i koszty podatkowe wraz z uwzględnieniem różnic na poszczególnych etapach rachunku zysków i strat zostały za prezentowane w tabeli 7.

Tabela 7

Przekształcenie przychodów i kosztów księgowych wykazanych w rachunku zysków i strat w przychody i koszty podatkowe w zł, według stanu na 31.12.2011 roku

Wyszczególnienie	Dane z rachunku zysków i strat	Ustalenie dochodu podatkowego	Różnice
A. Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi	12 150 124,40	12 234 124,40	-84 000,00
B. Koszty działalności operacyjnej	10 011 522,06	9 582 245,58	-429 276,48
C. Zysk (strata) ze sprzedaży (A-B)	2 138 602,34	2 651 878,82	-513 276,48
D. Pozostałe przychody operacyjne	188 868,21	147 628,21	41 240,00
E. Pozostałe koszty operacyjne	60 537,89	42 517,89	-18 020,00
F. Zysk (strata) z działalności operacyjnej C + D -E)	2 266 932,66	2 756 989,14	-490 056,48
G. Przychody finansowe	182 190,57	39 013,13	143 177,44
H. Koszty finansowe	201 550,88	145 237,90	-56 312,98
I. Zysk (strata) z działalności gospodarczej (F+G-H)	2 247 572,35	2 650 764,37	-403 192,02
J. Wynik zdarzeń nadzwyczajnych	0,00	0,00	0,00
K. Zysk brutto/dochód podatkowy	2 247 572,35	2 650 764,37	-403 192,02

Źródło: opracowanie własne na podstawie ksiąg rachunkowych AGA Sp. z o.o. w 2011 roku.

Następnym krokiem po ustaleniu nadwyżki przychodów podatkowych nad kosztami podatkowymi stanowiącej dochód podatkowy jest pomniejszenie uzyskanego wyniku 2 650 764 zł zgodnie z art. 26 ustawy o PDOP m.in. o: dochody zwolnione od podatku, straty podatkowe i darowizny. Przedsiębiorstwo AGA Sp. z o.o. wraz z przekazaniem pieniężnej darowizny na rzecz parafii nabyło prawo do odliczenia przedmiotowego świadczenia od dochodu podatkowego. Wysokość odliczenia z tytułu darowizny na cele kultu religijnego podlega ograniczeniu w ramach jednego limitu obejmującego również inne darowizny wymienione w art. 18 ust. 1 pkt 1 ustawy o PDOP. Łączna kwota odliczeń z tytułu tych darowizn nie

może przekroczyć kwoty 10% dochodu. Wartość darowizny wyniosła 14 500 zł tj. 0,58% dochodu podatkowego odliczono całą kwotę świadczenia. Spółka zgodnie z obowiązkiem jaki nakłada ustawa wykazała w zeznaniu kwotę przekazanej darowizny, kwotę dokonanego odliczenia oraz dane pozwalające na identyfikację obdarowanego (wypełniono: CIT-8, CIT-8/0 oraz CIT-D).

Tabela 8

Obliczenie podatku dochodowego w przedsiębiorstwie AGA Sp. z o.o. za 2011 rok

Wyszczególnienie	Kwoty w zł
Dochód zgodnie z art. 7 ustawy o PDOP	2 650 764
Darowizny (poz.42 z załącznika CIT-8/O)	14 500
Podstawa opodatkowania	2 636 264
Podatek 19%	500 890

Źródło: opracowanie własne na podstawie ksiąg rachunkowych AGA Sp. z o.o. w 2011 roku.

W tabeli 8 przedstawiono sposób wyliczenia należnego podatku od osób prawnych spółki AGA, która w terminie do 31 marca 2012 roku przelała na rachunek urzędu skarbowego różnicę pomiędzy należnym podatkiem a wpłacanymi od początku roku zaliczkami zgodnie z art. 25 ust. 1a ustawy o PDOP.

Podsumowanie

Różnice między zyskiem bilansowym a dochodem podatkowym wynikają z faktu, że celem uregulowań bilansowych jest przede wszystkim niedopuszczenie do wykazania zysku zbyt wysokiego w porównaniu z rzeczywistym, czemu służą górne granice wyceny bilansowej oraz zasada ostrożnej wyceny. Celem regulacji podatkowych jest natomiast niedopuszczenie do zaniżenia podstawy opodatkowania oraz zagrożenia regularności poboru dochodów budżetowych.

Kwota różniąca wynik podatkowy od bilansowego może być na tyle istotna, by otoczenie (np. instytucje finansowe, kooperanci lub instytucje publicznonprawne) po wnikliwej analizie wyniku przedsiębiorstwa od strony podatkowej oraz bilansowej mogło skorygować swoje działania (np. przyznanie kredytu, dotacji). Oceny istotności dokonuje się na podstawie ustalonego przez kierownika jednostki i opisanego w polityce rachunkowości badanego przedsiębiorstwa tzw. wskaźnika poziomu istotności bilansowej. W badanej firmie za nieistotne uznaje się kwoty do 0,1% przychodów ze sprzedaży.

Różnica między dochodem podatkowym (2 650 764 zł) a wynikiem finansowym (2 247 572 zł) w przedsiębiorstwie AGA wyniosła 403 192 zł, co stanowi 15,2%. Jednocześnie różnica ta stanowi ponad 3,2% kwoty osiągniętych w 2011 roku przychodów ze sprzedaży. Zarówno w ocenie autora jak i firmy różnice te uznano za istotne.

Ponieważ rachunkowość dziś to jedno wielkie prawo wyboru i każde przedsiębiorstwo może, w granicach prawa, kreować wynik bilansowy, instytucje finansowe w celu bardziej wnikliwej analizy potencjalnego kredytobiorcy oprócz sprawozdań finansowych wymagają również rocznych zeznań podatkowych. Dzieje się tak dlatego, że prawo podatkowe i bilansowe „mocno” się rozeszły. Można mieć zysk w świetle prawa podatkowego i stratę według prawa bilansowego i na odwrót.

BIBLIOGRAFIA

- Frankfurt-Nachmias Ch., Nachmias D. 2001.** *Metody badawcze w naukach społecznych*, Zysk i s-ka, Poznań.
- Interpretacja indywidualna dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z 23 września 2009 r., nr IPPB1/415-495/09-2/ES.
- Interpretacja indywidualna z 27 maja 2010 r., nr IBPBI/2/423-421/10/MS wydana przez dyrektora Izby Skarbowej w Katowicach.
- Sprawozdanie finansowe firmy AGA Sp. z o.o. za rok 2011.
- Ustawa z dnia 15.02.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych. Dz. U. z 2011 r. nr 74, poz. 397.
- Ustawa z dnia 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych. Dz. U. z 2011 r., nr 127, poz. 721.
- Ustawa z dnia 11.05.2001 r. o obowiązku przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej. Dz. U. z 2001 r., nr 63, poz. 639.
- Ustawa z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości. Dz. U. z 2009 r., nr 152, poz. 1223 z późn. zm.

STRESZCZENIE

W ocenie autorki pogłębiające się różnice między zyskiem w ujęciu rachunkowym i podatkowym stanowią jeden z wielu paradygmatów nauki jaką jest rachunkowość. Na przykładzie firmy z sektora MŚP w artykule przedstawiono procedurę przekształcenia wyniku finansowego brutto w dochód do opodatkowania. Procedura ta potwierdza, że proces ten jest pracochłonny i wymaga szerokiej wiedzy pracowników działu księgowego firmy z zakresu prawa bilansowego i podatkowego, a różnice między zyskiem bilansowym a podatkowym mogą być istotne.

SŁOWA KLUCZOWE: zysk bilansowy, zysk podatkowy, procedury przekształcenie wyniku finansowego w wynik podatkowy

SUMMARY

In the opinion of the author of widening differences between profits in the accounting and tax basis is one of the many learning paradigms which is accounting. In the paper presented for example of firm from the SME sector the procedure for conversion of gross profit in the income tax. This procedure confirms that the process is laborious and requires a broad knowledge of accounting law and tax accounting department of the company and the differences between the balance sheet and the profit tax may be essential.

KEYWORDS: balance sheet profit, the profit tax, the transformation process of the financial result in taxable income